

Отримано: 16 лютого 2019 р.

Прорецензовано: 20 лютого 2019 р.

Прийнято до друку: 25 лютого 2019 р.

e-mail: letniaksophia@gmail.com

DOI: 10.25264/2311-5149-2019-12(40)-119-123

Летняк С. П. Стан і перспективи розвитку ринку страхування життя в Україні. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»: науковий журнал. Острог: Вид-во НаУОА, березень 2019. № 12(40). С. 119–123.

УДК: 332.132

JEL-класифікація: G 22

Летняк Софія Петрівна,

аспірантка, Тернопільський національний економічний університет

СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РИНКУ СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ В УКРАЇНІ

У статті висвітлено теоретичні положення, пов'язані з визначенням сутності страхування життя і його важливим значенням для життя та здоров'я населення та для зміцнення інвестиційного потенціалу держави. Проведено аналіз та оцінку основних показників розвитку ринку страхування життя на сучасному етапі й описано проблеми та чинники, які стримують його розвиток. Окреслено перспективи подальшого розвитку ринку страхування життя в Україні.

Ключові слова: страхування, страхування життя, страховий ринок, страхові компанії, страхові премії, страхові виплати.

Летняк София Петровна,

аспірантка, Тернопольский национальный экономический университет

СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ РЫНКА СТРАХОВАНИЯ ЖИЗНИ В УКРАИНЕ

В статье описаны теоретические положения, связанные с определением сущности страхования жизни и его важным значением для жизни и здоровья населения и для укрепления инвестиционного потенциала государства. Осуществлено анализ и оценку основных показателей развития рынка страхования жизни на современном этапе и описано проблемы и чинники, сдерживающие его развитие. Определены перспективы дальнейшего развития рынка страхования жизни в Украине.

Ключевые слова: страхование, страхование жизни, страховой рынок, страховые компании, страховые премии, страховые выплаты.

Sofia Letniak,

Postgraduate student, Ternopil National Economic University

CURRENT STATE AND PROSPECTS FOR THE DEVELOPMENT OF THE MARKET OF LIFE IN UKRAINE

In this scientific article the state of the domestic life insurance market, the activity of insurance companies, current status and future trends of life-insurance market development in Ukraine are analyzed. The factors that hinder the development of this insurance industry are elucidated.

Citizens' welfare is one of the main criteria for economic development of the country. Life insurance is an important for insurance protection of the population and a source of financial investment to budget of the country. Taking into consideration economic and political situation in Ukraine, when the state can't provide a high level of citizens' safety and material well-being, life insurance development is important and requires the study of the theoretical foundations of its functioning.

The life insurance market is in the stage of development and has a number of factors that hinder its development. In order to improve the level of development of the insurance market, it is necessary to improve the legal and regulatory framework of insurance, to establish an insurance system, to restore public confidence in insurance companies, to create a favorable competitive environment for the development of intermediaries in the insurance market, to develop transparent conditions for the activity of insurance companies, to provide guarantees on legislative level regarding the preservation of funds for long-term insurance and to improve the economic and political situation in the state. Implementation of the concept of the development of the insurance market in Ukraine will improve its quality and ensure the sustainable development of the domestic economy.

Key words: insurance, lifeinsurance, insurancemarket, insurancecompanies, insurancepremiums, insurancepayments, insurancemarket.

Постановка проблеми. Добробут громадян – один з основних критеріїв економічного розвитку країни. В економічно розвинених країнах світу страхування життя є важливим складником системи стра-

хового захисту населення та потужним джерелом фінансових інвестицій у бюджет країни. Ураховуючи сучасну економічну та політичну ситуацію в Україні, коли держава не може гарантувати високий рівень матеріального добробуту та безпеки громадян, розвиток страхування життя має важливе значення та потребує вивчення теоретичних засад його функціонування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Важливий внесок у дослідження ринку страхування життя внесли такі науковці, як: В. Д. Базилевич, С. С. Осадець, М. М. Александрова, О. М. Залетов, О. О. Гаманкова, В. М. Фурман, Т. А. Говорушко, О. В. Кнейслер. Проте в сучасній літературі переважають праці з дослідження страхового ринку загалом, а сама галузь страхування життя досліджена недостатньо.

Мета і завдання дослідження – проаналізувати стан вітчизняного ринку страхування життя, діяльність страхових компаній на ньому, з'ясувати вплив чинників, які стримують розвиток цієї галузі страхування.

Виклад основного матеріалу. За допомогою страхування життя можна задовольнити важливі потреби суспільства. Для держави страхування життя є потужним джерелом довготермінових фінансових інвестицій, для населення – захист від непередбачуваних подій, забезпечення старості після настання пенсійного віку, накопичення коштів для отримання освіти тощо.

Страхування життя – це вид особистого страхування, який передбачає обов'язок страховика здійснити виплату, указану в договорі страхування за дожиття застрахованої особи до закінчення договору або настання смерті в період дії договору, а також під час захворювання чи нещасного випадку [1].

В Україні зародження страхування життя почалося ще до її незалежності, еволюція його розвитку сягає багато років. Проте ринок страхування потребує подальшого формування. 1996 р. ухвалено Закон України «Про страхування», згідно з яким відбувається законодавче регулювання галузі страхування життя і до тепер [2].

Станом на 2017 р. в Україні працювало 304 страхові компанії, проте з кожним роком їх кількість зменшується, тому доцільно звернути увагу на динаміку зміни кількості страхових компаній “life” та “non-life” за період 2013–2017 років в Україні (рис. 1) [3].

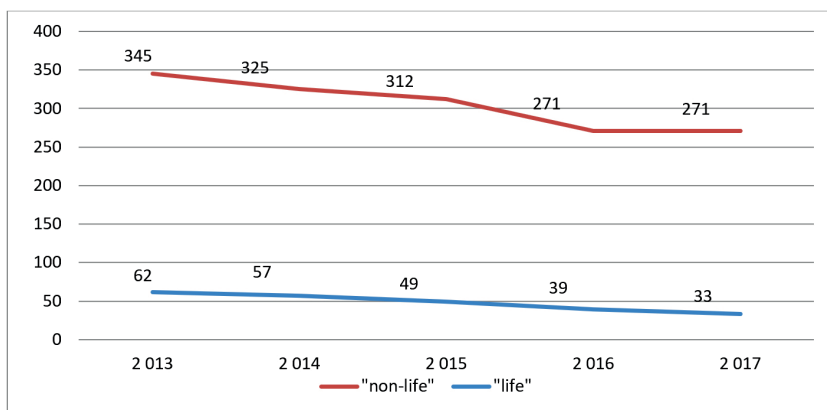

Рис. 1. Динаміка зміни кількості страхових компаній в Україні за період 2013–2017 років

Аналізуючи дані наведені на рис. 1, можна зробити висновок, що впродовж 2013–2017 рік кількість СК “life” зменшилася на 29 одиниць, “non-life” – на 74 одиниці. Загальна кількість страхових компаній в Україні за аналізований період зменшилася на 103 одиниці.

Однією з причин, яка призвела до зменшення кількості страхових компаній, стала економічна та політична нестабільність в Україні. До негативних наслідків кількісного скорочення страховиків слід віднести його надмірну монополізацію. Особливо це стосується страхових компаній “life”, кількість яких завжди була невеликою, а зменшення їх чисельності відчутніше для всієї фінансової галузі.

Задля визначення рівня конкуренції на ринку страхування життя проаналізуємо індекс Герфіндаля – Гіршмана.

Таблиця 1

Показник Герфіндаля – Гіршмана за 2013–2017 рр. [3]

Вид страхування	Рік				
	2013	2014	2015	2016	2017
Страхування «Life»	1222,15	1042,55	982,98	1079,59	1 417,52

Показники Герфіндаля – Гіршмана за 2013 – 2017 роки засвідчують, що в досліджуваній період ринок страхування життя характеризувався середньою концентрацією на ринку. Найвищого значення показник набув 2017 року і становив 1417,52. 2015 року значення показника найнижче – 982,98, тобто,

на ринку страхування була невисока конкуренція. Отже, ринок страхування життя зосереджений лише серед ТОП-10 страхових компаній.

Інформаційне агентство «Форіншурер» склало рейтинги за основними показниками для ТОП-10 страхових компаній 2017 р. (табл. 2).

Таблиця 2

ТОП-10 страхових компаній України за 2017 рік [3]

Місце в ТОП-10	Страхові премії		Страхові резерви		Інвестиційний дохід	
	СК	тис.грн.	СК	тис.грн.	СК	тис.грн.
1	«Метлайф»	748464,0	«ГРАВЕ Україна "life"»	2425915,0	«ТАС»	221018,6
2	«УНІКА життя»	450920,0	«ТАС»	2066736,0	«Метлайф»	142834,0
3	«ТАС»	442104,9	«Метлайф»	1759322,0	«PZU Україна "life"»	60523,0
4	«PZU Україна "life"»	299836,1	«УНІКА життя»	620765,0	«КНЯЖА ЛАЙФ»	18138,0
5	«АСКА-життя»	296491,0	«PZU Україна "life"»	539474,0	«УНІКА життя»	17806,0
6	«ГРАВЕ Україна "life"»	278743,6	«КНЯЖА ЛАЙФ»	320419,0	«АСКА-життя»	12181,0
7	«КНЯЖА ЛАЙФ»	65419,0	«КД-життя»	164293,0	«КД-життя»	11578,5
8	«АХА – страхування життя»	59583,0	«АСКА-життя»	110375,0	«АХА – страхування життя»	1595,0
9	«КД-життя»	31707,0	«АХА – страхування життя»	17057,0	«ІНГО Україна життя»	674,3
10	«ІНГО Україна життя»	25513,1	«ІНГО Україна життя»	8039227,8		

Проаналізувавши табл. 2, можна зробити висновок, що на ринку страхування життя функціонують страхові компанії, у структурі капіталу яких переважає як вітчизняний, так і іноземний капітал. Показники діяльності ТОП-10 страхових компаній за обраними критеріями значно відрізняються. Страхові компанії з іноземним капіталом посідають важливе місце на страховому ринку, адже вони підвищують конкурентоспроможність на ринку, запроваджують нові прийоми ризик-менеджменту, здійснюють ефективне управління інвестиційним портфелем, пропонують новітні страхові продукти.

Доцільно проаналізувати основні показники зі страхування життя, зокрема динаміку страхових премій та страхових виплат за цим видом страхування впродовж 2013–2017 рр.

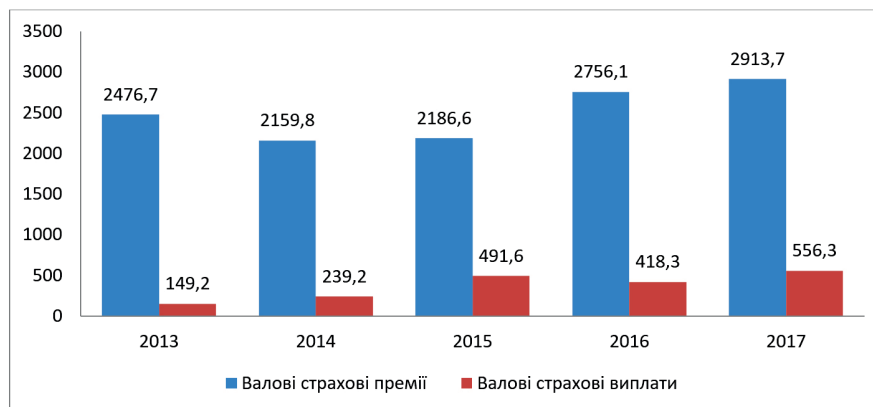

Рис. 2. Динаміка страхових премій та страхових виплат зі страхування життя впродовж 2013–2017 рр. (млн. грн.)

Отже, найнижчий обсяг страхових премій за аналізований період було отримано 2014 р. Починаючи з 2015 р., величина страхових премій поступово зростає та 2017 р. досягає 2913,7 млн. грн., що становить 10,2 % від їх загального обсягу на страховому ринку. Проте обсяг валових страхових премій в 2017 р. зростає лише на 157,6 млн. грн. (5,7%) порівняно з 2016 р.

Щодо валових страхових виплат, то вони постійно коливаються. Найнижчий обсяг валових страхових виплат зі страхування життя 2016 р. – 418,3 млн. грн., що на 14,9% менше ніж 2015 року (491,6 млн. грн.). Станом на 2017 р. валові страхові відшкодування становили 556,3 млн. грн. та 5,3 % від усіх страхових виплат. Проте їх обсяг зріс на 138,0 млн. грн. (33,0%) порівняно з попереднім роком.

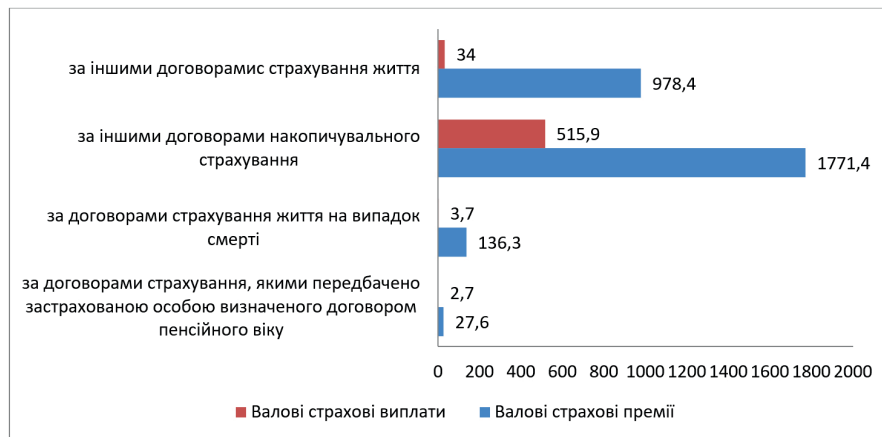
Значне перевищення обсягу валових страхових премій над обсягом валових страхових виплат дає можливість страховим компаніям збільшувати власні інвестиційні ресурси, а це своєю чергою стає потужним джерелом фінансових інвестицій у бюджет країни.

Щодо кількості укладених договорів зі страхування життя, то вони порівняно з 2016 р. зменшилися на 431,2 тис. і 2017 р. становили 415,2 тис. одиниць. 2017 р. було застраховано 1 532 821 фізична особа, що на 11,2% менше, ніж 2016 р.

Причиною зниження кількості укладених договорів зі страхування життя є низький попит населення на ці послуги, що фізична особа їхньою недовірою до страхових компаній, оскільки в Україні відсутні гарантії збереження вкладених коштів на законодавчому рівні. 2013 р. був створений проект Закону України «Про Фонд гарантування страхових виплат за договорами страхування життя», проте на законодавчий акт він так і не перетворився [8].

Страхові резерви збільшилися на 561,4 млн. грн. (7,2 %). 2017 р. 7 страхових компаній зі страхування життя отримали від'ємне значення приросту резервів на суму 113,4 млн. грн., а це пов'язано з достроковим розірванням договорів. Для порівняння 2016 р. 13 страхових компаній отримали від'ємне значення приросту резервів на суму 37,2 млн. грн. Цього ж року приріст резервів зі страхування життя становив 1 096,3 млн. грн. [3].

Варто звернути увагу на структуру валових страхових премій та валових страхових виплат зі страхування життя, що зображено на рисунку 3.

Рис. 3. Структура валових страхових премій та валових страхових виплат зі страхування життя станом на 31.12.2017 р.

У структурі валових страхових премій та виплат найбільшу частку займають премії за договорами з накопичувального страхування, а саме 1771,4 млн. грн., та виплати за цими ж договорами – 515,9 млн. грн. [3].

Оскільки в Україні низький рівень страхової культури населення та нестача вільних коштів у громадян, які не мають можливості забезпечити собі гідний пенсійний вік, то найменшу частку у структурі валових страхових премій (27,6 млн. грн.) і виплат (2,7 млн. грн.) зі страхування життя займають виплати за договорами страхування, якими передбачено застрахованою особою визначеного договором пенсійного віку.

Ще одним важливим показником рівня розвитку страхування життя в країні є частка валових страхових премій у ВВП. Для країн із розвинутою ринковою економікою цей показник більший 5 % [4, с. 193]. В Україні частка валових страхових премій зі страхування життя у ВВП – 0,12% 2016 р., що свідчить про низький рівень розвитку вітчизняного ринку страхування життя [5, с. 193].

Розвиток ринку страхування життя в Україні стримує низка чинників, а саме: нестабільна політична й економічна ситуація в країні, недовіра населення до страхових компаній, відсутність надійних інвестиційних інструментів, відсутність вільних коштів у підприємств і населення, інфляція, нестійкість національної валюти, відсутність належної турботи держави щодо забезпечення привабливості цього виду діяльності, недосконале законодавство [6].

Розвиток страхового ринку стримує також низький рівень страхової культури населення, бо більшість українців страхує життя лише в крайньому випадку. Як зазначає О. О. Гамакова, в Україні домінує банківське страхування життя (у структурі страхових премій 90 %), а саме страхування життя позичальників кредитів [7, с. 61].

Висновки. Отже, страхування життя – важливе джерело довготермінових фінансових інвестицій в економіку держави й інструмент для забезпечення соціального захисту її громадян. Наведені показники дають змогу визначити, що ринок страхування життя в Україні перебуває на стадії розвитку та потре-

бує розроблення заходів для покращення показників діяльності страхових компаній, а саме: відновити довіру населення до страхових компаній, розробити прозорі умови для діяльності страхових компаній, надати гарантії на законодавчому рівні щодо збереження коштів за довготерміновими видами страхування та покращити економічне й політичне становище в державі. Реалізація концепції розвитку ринку страхування в Україні поліпшить його якість і забезпечить сталий розвиток вітчизняної економіки.

Література:

1. Страхування життя. Офіційний сайт страхової компанії «ІНГО Україна». URL: <http://ingo.kiev.ua/ua/stakhovanie-zhizni.html> (Дата звернення 15.01.2019).
2. Про страхування : Закон України від 7 березня 1996 року № 85/96-ВР. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80> (Дата звернення 15.01.2019).
3. Статистика страхового ринку в Україні. Сайт інформаційного агентства «Форіншурер». URL: <https://forinsurer.com/stat> (Дата звернення 15.01.2019).
4. Козьма І. І. Сучасний стан розвитку ринку страхування життя в Україні. Науковий вісник Ужгородського університету. 2014 р. № 1 (42). С. 165–170.
5. Чвертко Л. А. Пріоритети та передумови розвитку страхування життя в Україні. Економіка і культура України в світових глобалізаційних процесах: позиціонування і реалії: тези III Міжнар. наук.-практ. конференції: у 3 частинах (м. Київ, 21–22 берез., 2018 р.). Вид. центр КНУКіМ. Київ, 2018. Ч. 3. С. 193–197.
6. Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. Офіційний сайт. URL: <http://nfp.gov.ua> (Дата звернення 16.01.2019).
7. Гаманкова О. О., Хлівний В. К. Страховий ринок України у глобальному страховому просторі. *Фінанси України*. 2012. № 5. С. 58–67.
8. Про прийняття за основу проекту Закону України про Фонд гарантування страхових виплат за договорами страхування життя. Постанова Верховної Ради України від 8 жовтня 2013 року № 632-VII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/632-18> (Дата звернення 16.01.2019).